

IL-PJANTI MEDICINALI

Ian Mifsud

Sa mill-eqdem żminijiet il-bniedem fit-tex dawk l-ispeċi ta' pjanti li seta' jagħmel użu minnhom. Dan għamlu jew biex ifejjaq lilu nnifsu minn xi mard jew biex jiehu minnhom xi sustanzi velenużi kemm biex jaqbad xi annimali għall-ikel, kif ukoll biex juża l-velenu kontra l-ghedewwa tiegħu. Hekk, per eżempju, il-filosfu Grieg Sokrate, nġhata l-mewt billi kellu jixrob sustanza meħuda miċ-Ċikuta. Dawk l-Indios li jgħixu matul ix-xmajjar Amazon u Orinoco għadhom jużaw is-siġra ta' l-Istrikinina biex minnha jieħdu l-*curare* li jintuża bħala velenu fil-ponta tal-vleġeġ għall-kaċċa ġewwa l-foresta tropikali. Prodotti li jixbhu hafna lill-*curare* jintużaw bħala mediċini fil-kirurgija, jiġifieri waqt l-operazzjonijiet.

Hawn Malta bosta huma dawk il-pjanti li kienu jintużaw bħala mediċina, l-aktar fl-imġhoddi meta ma kienux hawn il-misturi u l-mediċini li hawn illum. Fost dawn il-pjanti nsibu l-**Faqqus il-Hmir**. Mill-weraq misjur ta' din il-pjanta kienu jagħmlu mistura li tintuża bħala porga. Pjanta oħra komuni fir-rebbiegħa hija l-**Fidloqqom**. Din faċli tintgħaraf mill-fjuri forma ta' stilla kahla u mill-weraq ixewwek tagħha. Il-weraq u l-ward kienu jitnixxfu u wara jintefgħu fil-mishun. Dan kien jiġi msoffi u mbaġhad kien jintuża bħala mistura għas-soghla. Mistura oħra għas-soghla li għadha tintuża sa

illum il-ġumata hija l-**gulepp** tal-harrub. Huwa probabbli li s-siġra tal-**Harrub** iġġabet fil-gżejjer Maltin fi żmien ir-Rumani. Illum il-ġumata nsibuha tikber f'kull rokna ta' gżirietna, għalkemm in-numru tagħha dejjem qiegħed jonqos minhabba l-qerda ta' l-ambjent naturali. Il-frott tas-siġra tal-Harrub kien jingabar biex jitimghuh lill-bhejjem. Fi żmien il-ghaks kien jittiekol ukoll min-nies. Barra l-użu tal-gulepp tiegħu, meta wiehed ibati bi grizmejh, fl-imġhoddi l-ispizjar kien juża ukoll dan il-**gulepp** biex iħalltu ma' xi mediċina li ma kellhiex toġhma tajba, u b'hekk il-marid ma kienux jid-dejjaq jodhodha daqstant.

Arbuxxell kemxejn rari illum il-ġumata huwa r-**Rihan**. Kif jixhed l-ismijiet ta' ċerti postijiet, bħal Ghajn Rihana f'Malta u Wied ir-Rihan f'Għawdex, dan l-arbuxxell kien aktar komuni fil-passat. Fi żmien l-imperu Ruman din il-pjanta kienet marbuta ma' l-alla ta' l-imhabba: Venere. Minn din il-pjanta kienu jagħmlu girlandi għal waqt iċ-ċerimonji taż-żwieġ bħala simbolu ta' l-imhabba. Hawn Malta, fi żmien iżjed reċenti, mill-weraq niexef kienu jagħmlu trab li kien jintuża bħala terra għat-trabi. Illum, mill-weraq u l-fjuri tar-Rihan jittieħdu ċerti żjut li jintużaw fl-industrija tal-fwieha.

Il-**Fejġel** hija pjanta oħra indigena għall-Mediterran. Wiehed malajr jin-

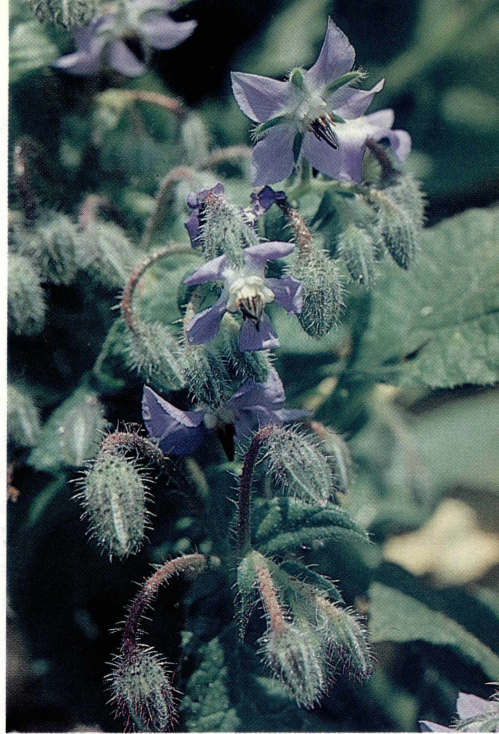
IL-FIDLOQQOM – il-weraq u l-ward tiegħu kienu jitmixxu u wara jintefgħu fil-mishun li kien jintuża bħala mistura għas-soghla.

tebaħ b'din il-pjanta fil-kampanja Maltija billi din titfa' riha qawwiya meta wiehed ihokk magħha. Sa minn żmien il-qedem il-Fejgel kien jintuża fil-kura tal-mard ta' l-għajnejn. Barra minn hekk, hawn Malta kien hawn id-drawwa li jaqtgħu din il-pjanta u jqegħduha fiż-żejt li mbagħad kien jintuża kontra l-uġigh tal-muskoli (*ara paġna 20*).

L-Għansar Kbir jikber f'numri kbar speċjalment fix-xagħri hdejn il-baħar. Xitla tassew interessanti minhabba li tagħmel il-fjuri għall-aħħar tas-sajf, staġun shiħ wara li l-pjanta tkun nixxfet il-weraq kollu. Il-basal ta' l-Għansar għandu wkoll proprjetajiet kemm mediċinali kif ukoll velenużi. L-effetti fuq il-gisem kienu magħrufa sa minn żmien il-Griegi. Hawn Malta sa ftit snin ilu l-basal ta' din ix-xitla kien jingabar biex jiġi esportat lejn l-Ingilterra fejn kienu jipproċessawh biex jagħmlu xi mediċini għas-soghla. Imbagħad dan twaqqaf bħala pass kontra l-qerda tal-pjanta fil-gżejjer Maltin.

Forsi l-aktar pjanta popolari hija l-**Kamumilla**, pjanta frekwenti fil-kampanja Maltija fir-rebbiegħa. Fost il-hafna użi li għandha din ix-xitla, insibu li hija tajba hafna għall-uġigh ta' żaqq, biex tikkalma lil dak li jkun u għall-hniek iffjammati. Il-weraq u l-fjuri tal-Kamumilla kienu jitmixxu u

Il-frott tal-HARRUB – ġulepp minn dan il-frott jintuża bħala mistura għas-soghla.

Alfred E. Baldacchino

Ian Mifsud

wara wiehed seta' jghallihom bhat-tè. Din id-drawwa illum il-ġurnata kwazi nqatgħet għal kollox għax illum wiehed jista' jsib prodotti lesti mingħand l-ispiżjar kif ukoll tè tal-kamumilla ppakkjat fil-boroż.

Izda mhux il-pjanti kollha li fil-qedem kienu jintużaw fil-mediċini kellhom effett terapewtiku. Kien hemm il-fehma fost missirijietna li l-forma jew il-kulur tal-weraq jew tal-frott kien jirrifletti l-parti tal-ġisem li l-pjanta kellha effett fuqu. Nghidu ahna, jekk werqa kellha forma ta' qalb, allura kienu jaħsbu li kienet tajba għall-qalb. Nafu li dan mhux il-każ, iżda fi żminijiet oħra din il-logika kienu jemmnu biha bosta nies. Hekk, nghidu ahna, fuq il-Ġebbla tal-Ġeneral jikber l-**Għerq Sinjur**. Din il-pjanta parassita li tidher fis-sajf għandha kulur hamrani u għalhekk kienu jaħsbuha tajba għall-mard tad-demem, fost affarjiet oħra. Tant kienet meqjusa prezzjuża li l-Kavallieri kienu jpoġġu għassies fuq din il-blata u min kien jinqabad jipprova jisraqha kien jintbagħat jaqdef fuq il-ġfien ta' l-Ordni bhala priġunier. Illum il-ġurnata nafu li din il-pjanta la hija fungu u lanqas mediċinali.

Fil-pajjiżi li għadhom qed jiżviluppaw, bħač-Ċina u l-Indja, il-pjanti mediċinali għad għandhom importanza fil-kura tal-mard. Fil-pajjiżi żviluppati l-importanza ta' dawn il-pjanti naqset hafna, iżda ma ninsewx li bosta mill-mediċini li nsibu nixtru llum fil-fatt huma mehuda mill-pjanti. Fost dawn il-mediċini nsibu l-*Vincristine* u l-*Vinblastine* li salvaw hafna tfal mill-mewt

kiefra tal-lewkemja. Min jaf x'telf kienet iġġarrab l-umanità kieku nqerdu l-foresti tropikali fejn tikber il-pjanta *Vinca rosea* jew *Catharanthus roseus* (li fil-ġzejjer Maltin ġieli tiġi kkultivata bhala ornament) qabel ma sar magħruf l-użu siewi tagħha fil-kura tal-kanċer. Bhalissa hawn madwar 25,000 speċi ta' pjanta fil-periklu li jinqerdu u jgħibu minn wiċċ id-dinja. Hadd għadu ma jista' jgħid fiċ-ċert jekk xi wahda minn dawn il-pjanti tistax tgħin lill-bniedem biex teqred, nghidu ahna, il-virus tal-marda ta' l-Aids.

Dawn huma ftit eżempji kif il-pjanti tal-ġzejjer Maltin, minbarra li jgħinu biex isebbħu pajjiżna, jistgħu jservu wkoll biex ifejqu l-bniedem mill-mard li jahkmu.

